

FOREX İŞLEMLERİNDEN ELDE EDİLEN GELİRLERİN VERGİLENDİRİLMESİ

*TAXATION OF INCOME FROM FOREX
TRANSACTIONS*

Mustafa AKKURT^(*)

ÖZ

Forex, İngilizce "Foreign Exchange" kelimelerinin kısaltmasıdır ve Türkçe karşılığı "Döviz Alışverişi"dir. Forex piyasası dünyanın en gelişmiş ve likiditesi en yüksek olan, bütün dünyada döviz parite fiyatlarının belirlendiği finansal piyasadır. Forex işlemlerinin devamlılık arz edecek şekilde, yani sermaye tahsisi, işyeri açılması, personel istihdamı, ticaret siciline kaydolmak gibi şartları sağlamak suretiyle ticari bir organizasyon içinde yapılması halinde, bir takvim yılında tek bir işlem yapılmış olsa dahi, ticari faaliyetin varlığını kabul etmek gerekir. Bu şekilde ticari bir organizasyon içinde yapılan Forex işlemlerinden elde edilen kazancın ticari kazanç olarak vergiye tabi tutulması gerekmektedir. GVK'nın 37/5. maddesi kapsamında ticari bir organizasyon dahilinde yapılmayan Forex işlemlerinin, aynı Kanun'un 82/1. maddesi gereği arızı ticari kazanç olarak vergiye tabi tutulması gerekmektedir. Kurum bünyesinde gerçekleştirilen Forex işlemlerinden elde edilen kazanç, kurum kazancı olarak vergiye tabi tutulacak, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 6. maddesine göre de safi kurum kazancının tespitinde Gelir Vergisi Kanunu'nun ticari kazanç hakkındaki hükümleri uygulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Forex, Döviz Alışverişi, Kaldıraçlı İşlem

ABSTRACT

The foreign exchange market, abbreviated as forex or FX in English, is a developed market for the trading of currencies which has the highest liquidity and where all of the currency parities are determined globally. An ongoing activity of forex trade, even if only one transaction has been done, would

^(*) Vergi Müfettişi

be deemed as a business activity and be taxed accordingly as per the tax legislation, providing that the business activity is run with a certain amount of capital and employment, registry to trade chambers has been made and etc. Activities that do not fall under Article 37/5 of the Income Tax Law, would be then taxed as per Article 82/1 of the same Law as a temporary business income. Income derived within a corporate organisation will be deemed as a corporate income element, and provisions of the Income Tax Law as to the determination of net business income will be applied to corporate income in accordance with Article 6 of the Corporate Tax Law.

Key Words: Forex, currency trade, leveraged transaction

1- GİRİŞ

Dünya genelinde “üzerinde güneş batmayan piyasa” olarak da bilinen Forex piyasası, katılımcıların internet üzerinden kambiyo işlemleri, yani döviz alım-satım işlemleri yaptıkları piyasadır. Forex, farklı ülkelerin paralarının birbiriyle değiştirildiği küresel bir döviz piyasasıdır. Forex piyasasında bir ülkenin para birimi karşılığında diğer bir ülkenin para birimi alınıp satılır. Günlük ortalama 5,5 trilyon dolara ulaşan işlem hacmiyle dünyanın hem en büyük hem de en hızlı gelişen finansal piyasası olan Forex piyasasında günlük likidite hacmi dünyanın temel hisse senetleri borsalarının toplamından daha fazladır. Bütün dünyada belli başlı döviz parite fiyatları bu piyasada belirlenir.

Dünya finansında önemli bir yere sahip Forex piyasası, doğal olarak Türkiye’yi de içine almış bulunmaktadır. Durum böyle olunca, bu piyasadaki elde edilen kazançların vergi yasaları karşısındaki konumu önem arz etmektedir. Çalışmamızda öncelikle Forex piyasasının işleyişi ve nasıl çalıştığına ilişkin bilgiler verilecek, daha sonra söz konusu piyasadaki elde edilen kazançların vergi yasaları karşısındaki durumu ele alınacaktır.

2- FOREX PİYASASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Kaldıraçlı alım-satım işlemlerine ilişkin ilk yasal düzenleme 6111 sayılı Kanun’la ekleme yapılan 2499 sayılı Mülga Sermaye Piyasası Kanununa getirilmiştir. Ardından 27.08.2011 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan ve 31.08.2011 tarihinden itibaren yürürlüğe giren “Seri: V No: 125 Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ” ile Forex piyasası Sermaye Piyasası Kurulu tarafından denetlenen ve düzenlenen bir piyasa haline almıştır. Forex piyasasına ilişkin en güncel düzenleme ise 11.07.2013 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan “Seri: III No: 37.1 Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ” ile getirilmiş ve bu tebliğ ile Seri: V No: 125 Tebliği 01.07.2014 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlükten kaldırılmıştır. Bu tebliğ 06.12.2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun 37, 38, 39, 45 ve 128’inci maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu bu düzenlemelerle kaldıraçlı alım satım işlemlerinin yalnızca bu faaliyette bulunmak üzere yetkilendirilmiş olan aracı kurumlar ve vadeli işlem aracılık şirketleri tarafından yerine getirilmesini sağlamıştır. Forex işlemlerine ilişkin faaliyet türleri SPK tarafından *piyasa yapıcılığı, işlem aracılığı ve tanıtım aracılığı* olarak belirlenmiştir. Piyasa yapıcılığı ve işlem aracılığı faaliyeti sadece

aracı kurumlar tarafından, tanıtım aracılığı faaliyeti ise aracı kurum ve vadeli işlemler aracılık şirketleri tarafından gerçekleştirilebilecektir.

2.1- Forex Piyasasında İşlem Yapanlar ve İşlem Gören Temel Para Birimleri

Forex piyasasında yaygın olarak işlem yapanlar şunlardır¹:

- Merkez Bankaları
- Bankalar
- Aracı kurumlar
- Fonlar
- Portföy işletim şirketleri
- Sigorta şirketleri
- Ticari şirketler
- Bireysel yatırımcılar

Forex piyasasında en çok işlem gören temel para birimleri şu şekildedir²:

- ABD Doları (USD)
- Euro (EUR)
- İngiliz Sterlini (GBP)
- İsviçre Frangı (CHF)
- Japon Yeni (JPY)
- Kanada Doları (CAD)
- Avustralya Doları (AUD)

Yukarıda sayılan para birimleri Forex piyasalarındaki işlem hacminin %70'ini oluşturmaktadır. Forex işlemleri tümüyle sanal ortamda gerçekleştirilmesine rağmen, New York, Londra, Tokyo, Paris, Zürih, Hong Kong, Cenevre, Frankfurt ve Singapur dünyadaki belli başlı Forex piyasalarıdır.

2.2- Forex Piyasasında İşlem Yapmak İçin Nedenler³

- a) Piyasa her zaman açık; işlem saatleri pazartesi günü saat 07:00'de Yeni Zelanda'da başlar, Cuma günü 17:00'da New York'ta biter. Bu süre içinde istenilen zamanda işlem yapılabilir.
- b) Düşük maliyet
- c) Sınırsız kazanç potansiyeli
- ç) İki yönde de işlem yapma olanağı; Foreks piyasalarında, fiyatların her iki yöne gidişinde pozisyon alabilir ve kazanç sağlayabilirsiniz. Sadece fiyatlar yükselirken değil, düşerken de kazanma olanağınız vardır.
- d) Sonucu doğru tahmin etme; piyasada fiyatlar genelde belirli bir döngü halinde kendini takip ettiğinden sonucu doğru tahmin etme olasılığı yüksektir.
- e) Kaldıraç etkisi ile yatırılan paranın çok üzerinde işlem yapılabilmesi

¹ EROL Ahmet, "Forex İşlemlerinin Vergi Karşısındaki Durumu" Yaklaşım Dergisi, Kasım/2010, Sayı:215

² EROL Ahmet, "Forex İşlemlerinin Vergi Karşısındaki Durumu" Yaklaşım Dergisi, Kasım/2010, Sayı:215

³ PAMİR Can, http://www.isyayirim.com.tr/assetdocs/50_soruda_foreks.pdf "50 soruda Forex" Erişim Tarihi: 12/04/2014 Saat:15:00

- f) Şeffaf piyasa; riski ve emirleri yönetebilme
- g) Likit piyasa; bu piyasada malın nasıl satılacağını düşünmeye gerek yoktur, piyasanın büyüklüğü her zaman bir alıcı veya satıcı bulunmasını kolaylaştırır.
- h) Piyasada herkes eşittir; günlük yapılan işlem hacimlerinin büyüklüğü kişisel müdahalelere imkan vermez ve piyasa objektif kanunlara göre çalışır.
- i) Kolay ulaşım; elektronik platformlar sayesinde internete bağlanabildiğiniz her yerden, farklı cihazları kullanarak (dizüstü bilgisayar, akıllı telefon, tablet bilgisayar vs.) piyasalara ulaşabilir, kolaylıkla işlem yapabilirsiniz.
- j) Yatırımcı dünyanın her yerinden, günün her saatinde sermayesini kontrol edebilir, işlem yapabilir.
- k) Emir çeşitliliği; işlemlerinizi sırasında verebileceğiniz emirlerde sağlanan çeşitlilik sayesinde zararınızı sınırlayabilir veya kârınızı ayırabilirsiniz.
- k) Bir çok farklı enstrüman; Forex piyasalarında bir çok farklı parite bulunduğundan çok değişik döviz çiftlerinde işlem yapma olanağınız bulunmaktadır.

3- FOREX PİYASALARININ İŞLEYİŞİ

Forex işlemleri, bankalar, Forex şirketleri ve bireysel yatırımcılar arasında tümüyle sanal ortamda (internet yoluyla) gerçekleştirilir. Bu nedenle, Forex piyasaları zaman dilimi olmaksızın 24 saat süresince işlem yapılabilir durumdadır.

Forex piyasalarında para birimlerinin karşılıklı takası söz konusu olduğundan, bir borsa değişiminden kar sağlayabilmek için artacağı beklenen para birimi alınır, diğer para birimi satılır. Örneğin USD'nin EURO karşısında değer kazanacağı düşünülüyor ise, USD alınır ve EURO satılır. Eğer USD'nin EURO karşısında değer kaybedeceği düşünülüyor ise, USD satılır ve EURO alınır.

Forex piyasasında işlem yapan bireysel yatırımcılar, yaptıkları döviz takasları karşılığında işlemi gerçekleştirdikleri Forex aracıları şirketlere komisyon ya da ücret ödemezler. Forex aracıları şirketler, ticari karlarını döviz alış-satışları arasındaki fiyat farkından sağlarlar.

Forex işlemleri, doğrudan Forex yatırımcısının bilgisayar ekranında gördüğü gerçek zamanlı döviz alış veya döviz satış fiyatları üzerinden yapılır. Forex yatırımcısı hem alış hem de açığa satış işlemi yapabilir. Yatırımcı, piyasanın düşeceğini umuyor ise, açığa satış yaparak da piyasadan kazanç elde edebilir.

Forex piyasalarında yatırımcılar kaldıraç sisteminden yararlanabilirler. İşlem yapılan Forex piyasasında uygulanan kaldıraç oranına göre, yatırımcının hesabındaki teminat paranın belirli katına kadar işlem yapmaya kaldıraç sistemi denilmektedir. Forex aracıları şirketler, yatırımcılara 1 birim teminat karşılığında 400 birime kadar kaldıraç sisteminden yararlanma imkanı verirken Türkiye'de mevzuat 1 birime 100 birim kadar kaldıraç oranına izin vermektedir⁴.

4- FOREX PİYASASI UYGULAMA ÖRNEĞİ

Forex piyasasında kaldıraç etkisini de içeren bir işleyiş örneği aşağıda olduğu gibidir:

⁴ PAMİR Can, http://www.isyatirim.com.tr/assetdocs/50_soruda_foreks.pdf "50 soruda Forex" Erişim Tarihi: 12/04/2014 Saat:15:00

Örneğin, Forex piyasasında 1000 USD ile Forex hesabı açıldığını varsayalım.
Şekildeki EURO/USD paritesinden 1 lot (1 Lot 10.000 birimdir) aldık varsayalım.

EUR/USD

SATIŞ EUR 1.2770 / ALIŞ EUR 1.2810

Alış fiyatı: 1.2810

1 Lot Alış: $1 \times 10.000 = 10.000$ EUR aldık, karşılığında USD sattık demektir.

Kaldıraç oranı 100:1 olsun, Teminat oranı da %1 olsun.

Öyleyse 10.000 EUR alışı karşılık $10.000/100=100$ EUR teminat için hesaptan blokeye alınır.

Varsayalım ki piyasa yükseldi:

EUR/USD

SATIŞ EUR 1.2820 / ALIŞ EUR 1.2850

1.2810 maliyetli 1 lot para, şuandaki satış fiyatı olan 1.2820'den satılır.

Ortaya lot başına 10 tick⁵ kar çıkar. Elde toplam 1 lot para vardı. Toplamda 10 tick kar elde edilmiş oldu. Bu da 10 USD kar demektir.

Bu Forex işlemi sonucunda toplam para 1010 USD'a çıkmış oldu. Kar da USD bazında %1 olarak gerçekleşmiş oldu.

Bu sefer varsayalım ki piyasa düşmüş olsun:

EUR/USD

SATIŞ EUR 1.2800 / ALIŞ EUR 1.2830

1.2810 maliyetli 1 lot para, şuandaki satış fiyatı olan 1.2800'den satılır.

Lot başına 10 tick zarar ortaya çıkar. Elde 1 lot para vardı. Toplamda 10 tick zarar ortaya çıkmıştır. Bu da 10 USD zarar demektir.

Görüldüğü üzere, Forex işlemlerinde kurlardaki dalgalanmaya paralel olarak kar elde edilebileceği gibi zarar da ortaya çıkabilecektir.

5- FOREX İŞLEMLERİNDEN ELDE EDİLEN GELİRLERİN VERGİLENDİRİLMESİ

Gelir vergisi kapsamında elde edilen ticari kazanç, her türlü ticari ve sınai faaliyetlerden doğan kazançlardan oluşur. Sermaye ve emeğin organizasyon içindeki payları işin tür ve büyüklüğüne bağlı olarak değişebilir. Ticari kazancı belirleyen hakim unsur ticari faaliyetin devamlı yapılmasıdır. Ticari faaliyet kapsamındaki işlerin tacirler tarafından devamlılık kasıt ve niyetiyle yapıldığı varsayılmakta ve bu işlerden elde edilen gelirler GVK'ya göre ticari faaliyet kapsamında vergilendirilmektedir. Devamlılığın söz konusu olmadığı durumda ise arızı ticari faaliyet olarak kabul edilmektedir. Ticari faaliyette devamlılığın kasıt ve niyete bağlı olması subjektif bir ölçüdür. Ticari faaliyetteki devamlılığın objektif ölçüsü ise ticari organizasyonun varlığıdır. Bir işlem ticari bir organizasyon içerisinde yapıldığında, devamlılık kasıt ve niyetiyle yapıldığı kabul edilir. Bu durumda Forex işlemlerinden elde edilen kazanç

⁵ Bir işlem için söz konusu olabilecek en küçük zaman dilimine tick denir. Tick aralıkları eşit sürelerde değildir. Örneğin piyasa çok hareketliken bir saniyede birkaç tick oluşabiliyorken, piyasanın çok durgun olduğu çapraz paritelerde bir tickin oluşması için saatlerce beklenebilir. Aracı kurumların çevrimiçi işlem platformları fiyat hareketlerini tick birimiyle gösterir. Yani her yeni işlem yapıldığında bir tick oluşur.

cın GVK'ya göre ticari kazanç kapsamında sayılan bir organizasyondan elde edilmesi durumunda bu gelirler GVK'ya göre ticari kazanç olarak vergilendirilecektir.

Sermaye tahsisi yapılmış ticari bir organizasyon dahilinde yapılmadığı sürece, bir yılda birden fazla defa yapılan Forex işlemi, Gelir Vergisi Kanunu'nun ticari kazanç başlıklı 37/5. maddesinde yer alan *"Kendi nam ve hesaplarına menkul kıymet alım-satımı ile devamlı olarak uğraşanların bu faaliyetlerinden elde ettikleri kazanç ticari kazançtır"* hükmü kapsamında "devamlılık" arz eden bir ticari faaliyet olarak değerlendirilemez. Çünkü GVK'nın 37/5. maddesinde lafzen açıkça devamlılık arz eden "menkul kıymet alım-satım" işlemlerini düzenliyor. Oysa Forex işlemlerinde menkul kıymet alım-satımı söz konusu değildir. Döviz, mal veya kıymetli madenlerin paritelerindeki değişiklikler neticesinde daha çok spekülasyon amaçlı kazanç sağlanması söz konusudur⁶.

GVK'nın 75. maddesinde menkul sermaye iradı kapsamı içinde Forex işlemleri yer almadığı için bu işlemlerden elde edilen kazançlar, menkul sermaye iradı olarak da değerlendirilemez. GVK Geçici 67. maddesinde Forex işlemlerine özel bir düzenleme bulunmayıp; bu maddedeki menkul kıymet ve sermaye piyasası aracı tanımları da Forex işlemleri açısından geçerli olmayacaktır.

GVK'nın mükerrer 80. maddesinde ise *"sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar"* değer artış kazancı olarak kabul edilmektedir. Forex işlemi (her ne kadar Sermaye Piyasası Mevzuatı gereği Forex işlemleri "sermaye piyasası faaliyeti" olarak kapsama alınmış olsa da) elde edilen veya elden çıkarılan bir "sermaye piyasası aracı" olmadığı için elde edilen kazancın "değer artış kazancı" olarak da değerlendirilemeyeceği kanaatindeyiz.

Bu hususa ilişkin olarak, **İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 14/08/2013 tarih ve 62030549-120[37-2012/1170]-1245 sayılı özelgede**, Foreks işlemleri olarak da adlandırılan kaldıraçlı döviz alım satım faaliyetlerinden doğan kazançların Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 67. maddesi kapsamında tevkifat yoluyla yahut mükerrer 80. madde kapsamında beyan yoluyla vergiye tabi tutulması söz konusu olmamakla birlikte, söz konusu faaliyetin ticari organizasyon içerisinde devamlılık arz edecek şekilde yapılması durumunda ticari faaliyet olarak değerlendirilmesi ve bu faaliyetler neticesinde elde edilen kazancın, Gelir Vergisi Kanununun ticari kazançlara ilişkin hükümleri çerçevesinde beyan yoluyla vergilendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 82/1. maddesinde *"Arzî olarak ticarî muamelelerin icrasından veya bu nitelikteki muamelelere tavassuttan elde edilen kazançlar"* arızı kazanç olarak kapsama alınmıştır. Foreks işlemlerinden elde edilen kazancı GVK'nın 82/1. maddesi kapsamında değerlendirilebilmek için Forex işleminin "ticari muamele" olarak tanımlanması gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, nitelik olarak GVK'nın 37. maddesi kapsamına giren ancak devamlılık unsuru taşımayan bir ticari faaliyetin, ticari işlemin olması gerekmektedir. Bize göre Forex işlemlerinin vergilendirilmesi açısından yasal boşluk bulunmaktadır. Bununla birlikte mevcut mevzuatımız açısından zorlayıcı bir yorumla, GVK'nın 37/5. maddesi kapsamında ticari bir organizasyon dahilinde yapılmayan Forex işlemlerinin, aynı Kanun'un 82/1. maddesi gereği arızı ticari kazanç olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından "Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ" kapsamında Foreks işlemleri yapmaya yetkilendiril-

⁶ ÖĞREDİK Güray, <http://www.dengeakademi.com/Files/Article/Guray2013ForexKazan.pdf> "Forex Kazançlarında Vergi Belirsizliği" Erişim Tarihi: 16/04/2014 Saat:17:00

miş aracı kurumların, işlem hacimleri esas alınarak ödenen prim tutarları dâhil olmak üzere müşterilerine kaldıraçlı döviz alım satım işlemleri nedeniyle yapmış oldukları ödemeler üzerinden geçici 67. madde kapsamında tevkifat yapma yükümlülüğü bulunmamaktadır.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 6. maddesine göre Kurumlar Vergisi hesaplanırken mükelleflerin bir hesap dönemi içerisinde elde ettikleri safi kurum kazancı dikkate alınır. Safi kurum kazancı, Gelir Vergisi Kanunu'nda yer alan ticari kazanç hükümlerine göre tespit edilir.

Foreks piyasasında işlem yapan kurumlar vergisi mükellefi aracı kuruluşların bu piyasada gerçekleştirdikleri işlemlerden elde ettikleri gelirler kurum kazancına dâhil edilmeli ve bu gelirler dikkate alınarak kurumlar vergisi beyannamesi verilmelidir. Foreks işlemleri sonucu zarar oluşması durumunda bu zararlar da beyannameye dahil edilmelidir.

6- SONUÇ

Forex piyasası dünyanın en gelişmiş ve likiditesi en yüksek olan, bütün dünyada döviz parite fiyatlarının belirlendiği finansal piyasadır. GVK'nın kazanç unsurlarına ilişkin genel hükümlerini yorumladığımızda bu piyasada yapılan işlemlerin belirli şartları taşıması durumunda buradan elde edilen gelirlerin ticari kazanç veya arazi ticari kazanç olarak vergilendirilebileceğini düşünüyoruz. Bununla birlikte bu piyasanın işlem hacmi dikkate alındığında, Forex piyasasından elde edilen kazançların vergilendirilmesi yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulan bir konudur. Ayrıca Gelir İdaresi tarafından bu piyasadan elde edilen gelirlerin vergilendirilmesine ilişkin olarak özel düzenlemelerin yapılması gerektiği de açıktır.

KAYNAKÇA

- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu
- 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
- EROL Ahmet, "Forex İşlemlerinin Vergi Karşısındaki Durumu" Yaklaşım Dergisi, Kasım/2010, Sayı:215
- ÖĞREDİK Güray, <http://www.dengeakademi.com/Files/Article/Guray2013ForexKazan.pdf> "Forex Kazançlarında Vergi Belirsizliği"
- PAMİR Can, http://www.isyatirim.com.tr/assetdocs/50_soruda_foreks.pdf "50 soruda Forex"
- www.gib.gov.tr Erişim Tarihi: 13/04/2014 Saat:10:00